

Tragedien Ask

I 1943 styrtet en tysk Focke Wolf i skogen på Nordre Haugland. 14 år etterpå døde unge Alf Haugland (13) etter å ha lekt med ammunisjon som ble funnet blant vrakrestene fra flyet. 40 år senere er AskøyMagasinet på åstedet, sammen med broren til gutten som døde.

– **Historien er nok ukjent for de fleste på Askøy, innrømmer Terje Haugland.**

Den tragiske hendelsen i 1957 satte selvsagt sine dype spor i den lille bygden den gangen. Men i årenes løp har ulykken omtrent gått i glemmeboken.

–Det er klart at de eldre her ute husker det som skjedde. Men det er vår generasjon. For de fleste andre er nok det hele et ukjent kapittel. Sånn sett er det greit at historien fortelles på nytt. Uansett hvor tragisk det hele var, så er det jo dessverre en del av historien, sier Terje Haugland.

Metallrester

Vi skal først tilbake til andre verdenskrig. Til 1943. Et tysk fly, en Focke Wolf 190A3, styrtet i Murlamyrane på Nordre Haugland. I dag er det skog, den gang var det et åpent beiteområde.

Vrakrestene ble liggende spredd over et stort område, og nysgjerrige unger fra bygden var titt og ofte på stedet i ettertid for å studere og leke med vrakdelene. Voksne bygdefolk visste også å gjøre nytte av «gratis» metallrester, og bare oppfinnsomheten satte grenser for hva som ble laget av metallet. Blant annet står det en panne utstilt på Herdla museum. Denne stammer fra nettopp dette flyet.

Verken tyskerne eller norske myndigheter gjorde noe fremstøt for å rydde opp etter styrtet, og dette fikk da altså særdeles uheldige konsekvenser 14 år senere.

Lekte med ilden

–Det lå geværammunisjon og andre eksplosiver strødd over et stort område, forteller Terje Haugland.

Han er bror til Alf Haugland, 13-åringen som døde etter å ha lekt med eksplosivene. Terje bor i dag bare noen få hundre meter fra der flystyrten skjedde. Han viser AskøyMagasinet vei, og peker på knausen de mente flyet traff først.

–Utover myrene her og nedover skråningen lå det rester og ammunisjon overalt, sier han.

Etter krigen var altså åstedet en yndet plass, både for store og små. De minste lekte ofte med ammunisjonen som de fant.

– Alle her ute visste hva som lå på stedet. Mange gikk opp dit for å leke seg med ammunisjonen. Ungene knekket opp ammunisjonen og samlet kruttet sammen. Deretter tok de fyr på det, og resultatet ble omtrent som fyrverkeri. Dette gjorde de nok for spenningens skyld, sier Terje.

Tragedien

Terje var litt yngre enn broren Alf, og han husker at han ikke fikk lov til å være med tre andre unger til vrakrestene den skjebnesvanger dagen.

–Akkurat det får man jo kalle flaks, sier han.

Alf Haugland, Magnar Lundal og Paul Haugland gikk til Murlamyrane for å leke. Det var 25. mars 1957, og dagen skulle bli vond å bære videre for Terjes familie og bygden.

– De fant ammunisjon, og min bror forsøkte å slå kruttet ut av det som trolig var en granat. Det gikk forferdelig galt. Plutselig smalt det, og Alf døde på stedet, forteller Terje.

De to andre kameratene, Magnar Lundal og Paul Haugland, kom fra det med livet i behold. Magnar hadde imidlertid fått mange splinter over hele seg, og da spesielt i lårene. Han klarte ikke å gå noe særlig.

– Heldigvis klarte Paul å springe etter hjelp. Men også han var full i blod i ansiktet da han kom stormende ned i bygden for å varsle de voksne, husker Terje.

– Alle skjønnte at det hadde skjedd noe forferdelig da de hørte ropene til Paul, nikker Terje.

Preget

Den dramatiske ettermiddagen på Nordre Haugland er selvsagt et svært så ulykkelig minne for Terje, hans familie og bygden. Det var omtrent tjue hus på Nordre Haugland den gangen, og alle kjente naturligvis alle. Selv sier

køy glemte

FARE: Det er førti år siden Terje Haugland mistet sin bror her ved Murlamyrane på Nordre Haugland. Forsvarets fareskilt, som fortsatt står i området, advarte mot ueksploderte granater i området. (Foto: Yngve Johnsen)

Terje at episoden nå på mange måter er fortrengt, 40 år senere.

-Det har bare blitt slik. Det har ikke vært snakket så mye om det som skjedde, og livet måtte jo gå videre, sier Terje.

-Men det er klart at jeg merker det litt nå når jeg snakker om det, sier han stille.

- Det er jo en veldig trist historie. Mine foreldre mistet også et annet barn tidligere, før jeg ble født. Klart at livet deres ble preget av det som skjedde.

I dag lever fortsatt Terjes tvilling-søster Berit Haugland og hans store-bror Jon Haugland.

Ryddet opp

Etter den ulykksalige dagen fikk ingen lov til å nærme seg vrakdelene igjen. Tragedien på Murlamyrane, tolv år etter krigens slutt, fikk fortgang i oppryddingen i området. Forsvaret satte opp en rekke skilt rundt åstedet med en tekst som ikke kunne misforstås

-Det sto noe sånt som at her var det strengt forbudt å ferdes på grunn av udetonerte eksplosiver. Skiltene sto overalt, husker Terje.

I dag står fortsatt ett slikt skilt igjen i Murlamyrane, som i dag altså for det meste er gjengrodd. Terje viser fortsatt vei. Han finner skiltet. Det er helt uleselig i dag, men gir oss likevel en følelse av å være på krigshistorisk grunn.

-Etter ulykken ble det ryddet opp her. Forsvaret kom med metallsøkere, og det sies at de fant rundt sytti ulike former for granater over et stort område, forteller Terje.

På slutten av sekstitallet var det en skogbrann i akkurat dette området. Etter brannen ble det på nytt funnet deler fra flyet, også langt unna der en tidligere hadde stengt av

-Kan det ligge mer her, tror du?

-Ja, det gjør det helt sikkert. Men det er helt ufarlig å ferdes her nå. Det som er igjen nå, det ligger nok godt nedi jorden og myren her.

Egen utstilling?

Terje fant for ikke mange år siden en større del som tilhørte det styrtede flyet. Denne er overlevert til Herdla museum. I forbindelse med AskøyMagasinet's interesse for saken forsøkte Terje, noen dager etter vårt besøk, å finne flere deler fra flyet. Han løftet litt på lyng og kratt, og utrolig nok kom han over enda en liten metall-del som må ha tilhørt den tyske Focke Wolf-en. Også denne delen er nå på vei til Herdla museum.

Museets daglige leder, Gunnar Furre, sier til AskøyMagasinet at historien om flystyrten i 1943, og den påfølgende ulykken i 1957, er svært interessant.

- Vi har i dag sporadiske elementer fra det som skjedde den gangen, men når historien nå gjenfortelles på denne måten, så er dette noe vi må vurdere å lage en egen utstilling på, sier Furre.

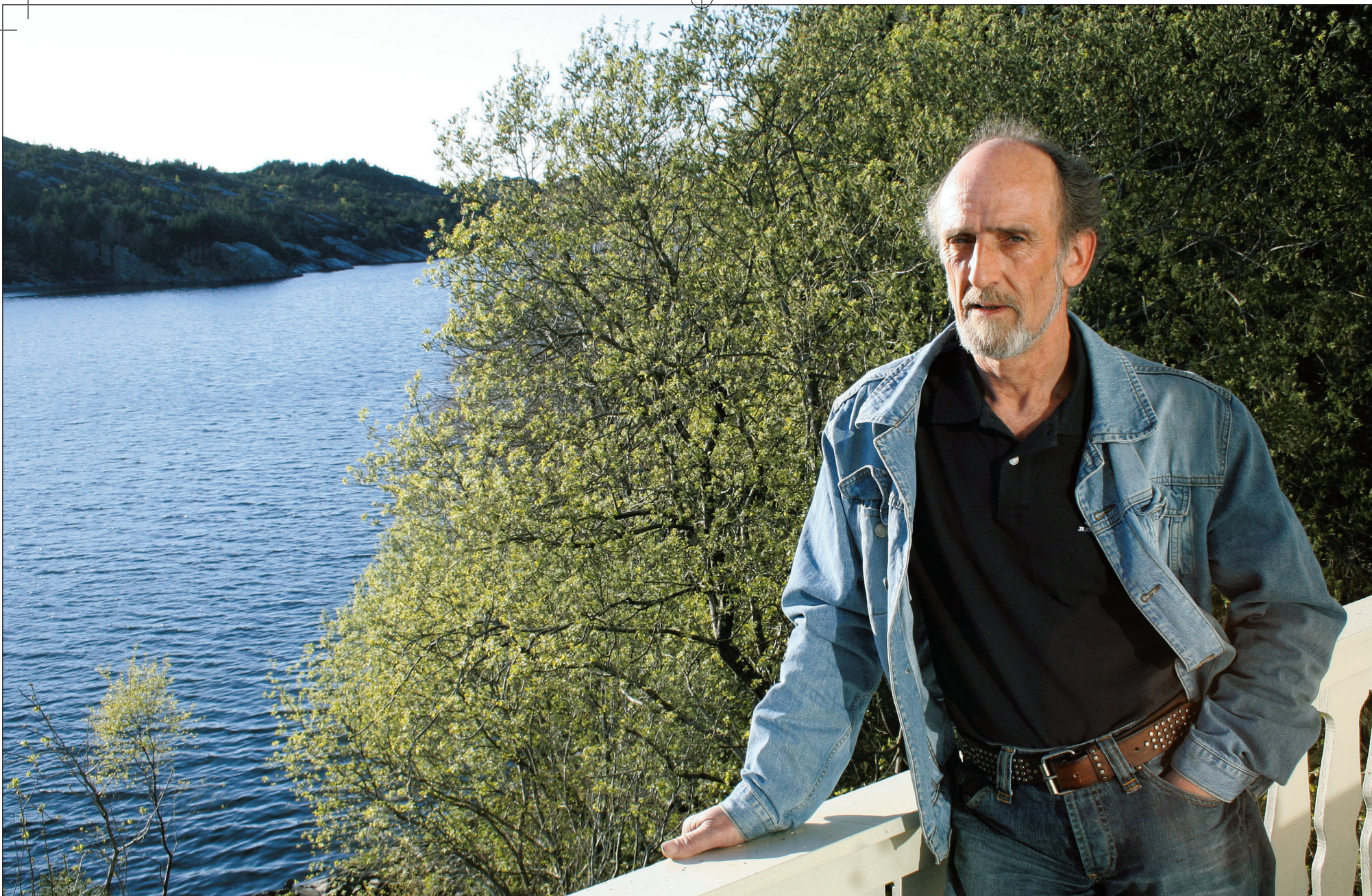
-Ukjent

Flystyrten på Nordre Haugland og tragedien i 1957 har ikke vært særlig omtalt i pressen. Det eneste Terje Haugland husker er at avisen skrev at noen turgåere hadde oppdaget skiltene som varslet om eksplosiver – mange år etter at de ble satt opp.

- Det er nok ikke mange på Askøy som vet om denne tragedien. Du vet, den gangen var det ikke vei her heller. Skulle en av gårde herfra, så måtte en med båt. Da ble det begrenset hva som kom ut av historier fra bygden, sier Terje Haugland.

Yngve Johnsen / En-to-tekst
y-johnse@online.no

historien fortsetter neste side

OVERLEVDE: Magnar Lundal var sammen med Alf Haugland og Paul Haugland da den tragiske ulykken inntraff. Han fikk splinter over hele seg, og da spesielt mange i lårene. (Foto: Yngve Johnsen)

Rakk aldri Ønskekonserteren

Magnar Lundal ropte på Alf Haugland. Han var utålmodig. «Kom nå, vi må rekke Ønskekonserteren.» Radio-programmet var et av ukens høydepunkt for store og små. Denne mandagen ble det ikke akkurat slik.

Magnar Lundal husker godt. 59-åringen var ni år gammel da han ble med to kamerater opp til vrakrestene fra det styrte krigsflyet.

-Jeg husker vi var i besøk hos Paul, min fetter. Vi var ute og lekte. Akkurat hvorfor vi fant ut at vi skulle gå opp til vraket er jeg ikke sikker på. Jeg hadde ikke vært der før, for jeg var så liten at jeg ikke fikk lov, forteller Magnar, som fortsatt bor på Nordre Haugland.

-Men de to andre hadde vært det før. Så vi lurte oss av gårde. Jeg, Paul og Alf. Jeg minnes at det var en mandag, for vi skulle komme oss tilbake innen Ønskekonserteren på radioen begynte. Det var jo det store den gangen, smiler han.

-Men ingen visste at vi var der, sier han.

Forsto ikke

Etter å ha lekt en stund var det på tide å gå hjem igjen.

-Jeg sto like ved Alf. Han satt på kne og hakket på en granat. Jeg husker at jeg maste, for jeg ville absolutt ikke gå glipp av radioprogrammet. Det var akkurat da det smalt, forteller Magnar.

-Jeg tror ikke at jeg helt forsto hva som hadde skjedd. Antakelig var jeg i sjokk. Selv fikk jeg jo mange splinter over hele meg, og da spesielt i lårene. Men det gjorde ikke vondt. Jeg kjente ikke smerte i det hele tatt. Men jeg klarte ikke å gå heller. Det var en veldig rar følelse, sier han.

Magnar forsto ikke da at kameraten allerede var død. Han så at Alf ikke beveget seg, men ante likevel ikke omfanget av ulykken på det tidspunktet.

-Paul løpte for å finne hjelp.

Heldigvis klarte han det. Det var ingen som visste hvor vi var, og det spørs om vi hadde klart oss om ikke Paul hadde vært såpass uskadd at han kunne løpe av gårde for å varsle de voksne, sier han.

Paul Haugland lever ikke lenger i dag.

Arr

Magnar forteller at han selv forsøkte å ta seg av gårde etter at Paul hadde løpt.

-Jeg må ha vært skikkelig i sjokk, for jeg begynte å gå i helt feil retning. Dessuten klarte jeg ikke å gå noe særlig heller. Selv om jeg ikke kjente noe smerte, så måtte jeg hvile etter to-tre skritt. Etter å ha gått slik i om lag tre kvarter kom jeg til et stup. Jeg snudde og begynte å rope etter hjelp. Da var det kommet voksne til stedet, og de fant meg raskt, forteller Magnar.

Han ble fraktet med båt over til Salhus, der en sykebil tok han med videre til Haukeland sykehus.

Han sier at det ikke ble snakket så mye om tragedien i bygden i ettertid.

-Men jeg var jo 7-8 uker på Haukeland, så hva som ble fortalt i den tiden vet jeg jo ikke, sier han.

-Jeg klarte ikke å gå, så det ble rullestol på meg i mange uker. Etter hvert gikk det bra, men i mange år etterpå gikk jeg og plukket små splinter ut fra kroppen, sier han.

Magnar viser oss de synlige minnene i form av arr på lårene.

-Jeg er vel blant de siste krigsofrene. Dette skjedde jo tolv år etter krigens slutt, sier han.

-Vanskelig tid

Magnars mor, Magnhild Lundal, lever fortsatt på Nordre Haugland. Hun er 86 år, og er en meget oppegående dame med god hukommelse.

-Det var trasige greier da dette skjedde. Og det står lenge i. Vi gikk omtrent i sund den gangen, forteller hun.

-Heldigvis var mannen min hjemme da den ene guttungen kom løpende for å hente hjelp. Han sørget for båre, slik at vi fikk dem ned, forklarer Magnhild.

-Det ble en vanskelig tid etter dette. Hele bygden var sterkt preget i lange tider. Det blir jo slik når så forferdelige ting som dette skjer, sier hun.

Yngve Johnsen / En-to-tekst
y-johnse@online.no